

ALINA IOANA APREOTESEI

THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT:
STARTING WITH AFRICA?

Doktori értekezés tézisei

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KOVÁCS PÉTER

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Budapest, 2008

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A “travaux préparatoires” több évtizede után a Nemzetközi Büntetőbíróság (NBB) már létezik. Ez nem csak egy bíróság, hanem a nemzetközi büntetőbíráskodás által létrehozott rendszer, ami összehozza az államokat, a civil társadalmat és a nemzetközi szervezeteket.¹ Amikor a kutatásomat kezdtem, azt volt a célom, hogy kiderítsem, miért volt szüksége a nemzetközi közösségnek egy állandó nemzetközi büntető testületre, és hogyan válik külön a politika és az igazságszolgáltatás, illetve hogyan működik ez a Bíróság válójában.

Egy olyan erőszakos világban élünk, ahol sajnos a legsúlyosabb bűncselekmények – mint a népirtás, az emberiség elleni bűncselekmények, az agresszió, vagy a háborús bűncselekmények – még mindig léteznek. Ezek a bűncselekmények egy új igazságszolgáltatási rendszert igényeltek, hogy folytassák napjainkban is a Nürnbergben elindult folyamatot.² A Nürnbergi Katonai Törvényszék volt az első multinacionális büntetőtörvényszék, a volt Jugoszláviai és Ruandai Törvényszékek pedig az első *ad hoc* büntetőbíróságok voltak.³ De ahogyan a nemzetközi büntetőjog fejlődött, szükségessé vált egy állandó nemzetközi büntetőbíróság is.

A nemzetközi jog folyamatosan diverzifikál.⁴ Az emberi jogok, a nemzetközi humanitárius jog, a nemzetközi büntetőjog mind a nemzetközi jog ágai. Közös céljuk az egyének védelme. Ezért a Nemzetközi Büntetőbíróság fontos szerepet tölt be ezekben a jogágakban. A NBB egy olyan nemzetközi eszköz, ami az emberi jogok megsértése esetén a nemzetközi büntetőjogot alkalmazza háború és béke idején is.

Másik célom az volt, hogy megnézzem, hogyan alkalmazzák a Római Statútumot. Főként azért, mert az sok olyan rendelkezést tartalmaz, melyek a nemzetközi jogban addig ismeretlenek voltak. Emiatt tehát megvizsgáltam azokat a rendelkezéseket, amelyek újak voltak és problematikusnak tűntek. A kutatás egyre érdekesebbé vált, mikor a Bíróság egyre több helyzetet és esetet kezdett vizsgálni. Nagyon izgalmas volt látni, hogyan értelmezik ezeket a jogszabályokat.

Végül kíváncsi voltam arra is, hogy vajon az első nemzetközi büntetőbíróság válójában sikeres-e. Erre a választ csak a Bíróság jövőbeli tevékenysége fogja megadni. Addig is biztosan állíthatom, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság létrehozása egy nagyon fontos lépés volt a büntetlenség megszüntetése felé vezető hosszú úton.

---

¹ Ahogyan Fatou Bensouda, a NBB Alügyésze hangsúlyozta, a nemzetközi konferencia - “Fighting Impunity in a Fragmented World – New Challenges for the International Criminal Court”, European University Institute, Florence, 23-24 May 2008 – alkalmával.

² Lásd William A. Schabas, *International sentencing: From Leipzig (1923) to Arusha (1998)* vagy M. Cherif Bassiouni, *The Nuremberg Legacy*, in M. Cherif Bassiouni (Ed.), “International Criminal Law”, 2nd Ed., Vol. III, *Enforcement*, Transnational Publishers Inc., Ardsley, New York, 1999.

³ Lásd T. Meron, “War Crimes Law Comes of Age. Essays”, Oxford University Press, 1998 at 198-199.

⁴ Lásd Géza Herczegh, *L’avenir de l’enseignement du droit international*, in Kovács Péter (Ed.), « Le droit international au tournant du millénaire – l’approche hongroise », Osiris, Budapest, 2000.

II. A kutatás módszerei, forrásai

A disszertáció számtalan kutatással eltöltött órát, három éves kutatómunka eredményét tartalmazza. Az elsődleges forrásokra fókuszáltam, de természetesen nem hagytam ki a másodlagos forrásokat sem. Az értekezés alapjául a Római Statútum szolgál, vagyis a NBB „születési anyakönyvi kivonata”. Természetesen figyelembe vettem a többi NBB dokumentumot (Eljárási és Bizonyítási Szabályok, Bűncselekmények Tényállási Elemei) is, ahogyan a NBB korai jogi gyakorlatát is.

Elengedhetetlen volt az *ad-hoc* törvényszékek és a Nemzetközi Büntetőbíróság esetjogának, valamint a nemzetközi szervezetek dokumentumainak vizsgálata is. Az értekezés feldolgozza az ENSZ-nek a téma szempontjából jelentős dokumentumait, valamint az angol, francia, magyar és román nyelvű monográfiákat és tanulmányokat.

A kutatásra a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán a román és a magyar állam által biztosított ösztöndíj nyújtott lehetőséget. Az ösztöndíj alkalmat adott arra, hogy a Doktori Iskola könyvtára több mint húsz humanitárius jogi, emberi jogi és nemzetközi büntető jogi témájú monográfia- és esszékollekcióval bővíthessen. Felbecsülhetetlen segítséget jelentett és szinte kiapadhatatlan forrásnak bizonyult a Közép-Európai Egyetem Könyvtára és ennek az internetes adatbázisában való kutatási lehetőség is.

Kutatásomat kiterjesztettem minden olyan könyvtár könyvállományára, ahol megfordultam a nemzetközi kurzusok, konferenciák, tanfolyamok vagy egyszerűen vakációk alkalmával. Anyagot gyűjthettem tehát a Hágai Béke Palota, a Grotius Nemzetközi Jogi Tanulmányok Intézet, a Nottingham, a Sheffield, a Strasburg és a Iasi Jogi Egyetem könyvtárában, valamint a Trier-i Európai Jogi Akadémia könyvtárában.

A kutatásom egy részét már közzé tettem nemzeti és nemzetközi síkon oktatóként vagy előadóként a konferenciákon, szimpóziумokon, illetőleg tanfolyamokon. A kutatásom legfontosabb momentuma az volt, amikor részt vehettem egy Nemzetközi Büntetőbírósági tárgyaláson, Thomas Lubanga Dyilo ellen.

III. Az értekezés rövid bemutatása, a tudományos eredmények ismertetése

A disszertáció három részből áll, mindegyik több alfejezettel, amelyek a NBB történetét, a Római Statútum problematikus rendelkezéseit és azoknak az implementálását dolgozzák fel.

A **Történeti Fejezet** egy több mint száz éves utat ír le, kezdve onnan, amikor a NBB még csak egy álom volt, egészen addig, amikor az álom már valósággá vált. A fejezet során különös figyelmet szentelek a román jogász, Vespasian Pella elképzeléseinek és a Nürnbergi Katonai Törvényszék nemzetközi büntető igazságszolgáltatásban betöltött szerepének. Ezt követően az *ad-hoc* törvényszékekkel foglalkozom, majd bemutatom a Római Konferencia eredményét: a Nemzetközi Büntetőbíróságot. A Bíróság fő jellemzőivel és szerveivel csak röviden foglalkozom, mert nem az volt a célom, hogy leírjam még egyszer azt, amit már bizonyos híres szerzők leírtak, hanem azt szerettem

volna elérni, hogy az olvasó megismerkedjen a Bírósággal és jobban megértse a disszertáció **Második Fejezetét**.

Ebben a fejezetben a Római Statútum néhány újdonságát és problematikus aspektusait elemzem. Elsőként a **komplementaritás elvét** mutatom be, ami azt jelenti, hogy a NBB csak abban az esetben gyakorolja a joghatóságát, ha az államok, amelyek a Római Statútumot elfogadták, nem kívánnak vagy nem képesek büntetőeljárást indítani. Azzal a céllal, hogy az olvasó jobban megértse, hogyan képzelték a Római Statútum megfogalmazói ezt az elvet, az elemeit, valamint a megegyező és a komplementer joghatóság közötti különbséget és az elv néhány problematikus vonatkozását vizsgálom meg.

A témát új szempontból dolgozom fel, ami a komplementaritás elv negatív aspektusát illeti. Véleményem szerint a komplementaritás elvének a két oldala létezik: az egyik pozitív, a másik negatív. A pozitív aspektusról lehet szó, amikor egy állam utalja az ügyét a NBB Ügyésze elé, mert úgy gondolja, hogy nem képes az ügyet kezelni. Tehát a nemzeti joghatóság prioritást élvez a nemzetközivel szemben. Ezt a szemléletet tükrözi a Római Statútum 14. cikke. A komplementaritás elvének negatív oldala az lehet, amikor egy állam, ami korábban a Bíróság elé utalta az ügyét, át-, illetve meggondolja magát, mert mégis „hajlandó” vagy „képes” eljárást indítani a háborús bűnösök ellen.

Ellentétben az *ad-hoc* törvényszékekkel, ahol a 11. bis Szabály szerint az egyidejű, megegyező joghatóság lehetőséget nyújt a megfelelő nemzeti szinten való bírósági tárgyalásra, a Római Statútumban nem találhatunk ilyen szabályt. Tehát ha egy állam az ügyét a Bíróság elé utalta, nincs visszaút. Akkor sem, ha azt követően a nemzeti joghatóság szerint hajlandó és képes lenne büntetőeljárást indítani. Ennek következtében a komplementaritás elve azt jelenti, hogy a NBB komplementáris a nemzeti bírósággal, de a nemzeti bíróság nem komplementáris a Nemzetközi Büntetőbírósággal. Véleményem szerint ez egy kritikus pont a Római Statútumban.

Az alfejezetet néhány olyan példával fejezem be, amikor az államok (nem) hajlandóak vagy (nem) képesek eljárást indítani a háborús bűnösök ellen (Nürnberg, Eichmann, Barbie, Pinochet, Milosevic, Hussein, Karadzic).

Ahogy a doktrínában állítják, a NBB sikere az Európán kívüli ratifikálástól függ. Ezért a következő alfejezetben az **Amerikai Egyesült Államok pozíciójával** foglalkozom. Természetesen nem hagyhattam ki Romániát, amely a Római Statútum tagjai közül elsőként kötött az úgynevezett „98. cikk Szerződést” az USA-val.

Az USA egyik indítéka a Római Statútum ratifikálásának megtagadására az volt, hogy az agresszió bűncselekménye nincs definiálva, ezért a következő alfejezet az **agresszió bűncselekményének** szenteltem. A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma úgy rendelkezik, hogy az agresszió fogalmát kötelező érvénnyel meghatározó definíciójának a statútum hatálybalépését követő hetedik évben, azaz 2009-ben tartandó felülvizsgálati konferencián való elfogadása után érvényesítheti csak joghatóságát a törvényszék.⁵ Az alfejezet az államok több mint százévi jogalkotási munkájának bemutatásával kezdődik, ami arra irányult, hogy definiálják a legátropolitizáltabb bűncselekményt. Utána az Agresszió Kérdése Meghatározása Különbizottságának (Special Working Group on the Crime of Aggression) munkáját mutatom be, a legproblematisabb vonatkozásokat

---

⁵ Lásd a Római Statútum .5 cikk (2) bekezdés

hangsúlyozva. Az államok által javasolt definícióktól indulva és azokat bemutatva, jómagam is ajánlok egy **saját verziót** az agresszió bűncselekményének meghatározására, valamint feltételeinek rögzítésére.

Az a személy, aki ténylegesen gyakorolva a politikai vagy katonai állami akcióit, tervezi, előkészíti, kezdeményezi vagy végrehajtja az agresszió aktusát, bűnös az agresszió bűncselekmény miatt.

Jelen definíció szempontjából, az „agresszió aktus” az ENSZ Közgyűlés 3314. sz. határozatában levő bármely aktust jelenti.

Ha a Biztonsági Tanács utalta egy szituációt a NBB elé, megállapítva tehát, hogy az agresszió, mint egy állami aktus keletkezett, az Ügyész felléphet.

Ha egy Állam- Része utalta a szituációt, a NBB Ügyésznek először kiderítenie kell, ha a szituáció került az ENZ Nemzetközi Bíróság elé. Ha a Nemzetközi Bíróság megállapított, hogy az agresszió, mint egy állami aktus keletkezett, az Ügyész felléphet. Ha az ügyet nem került a Nemzetközi Bíróság elé,

És szintén akkor is, amikor az Ügyész készen áll a proprio motu bűnüldözésre, a NBB Ügyésznek kiderítenie kell, ha a Biztonsági Tanács megállapított azt, hogy az agresszió, mint egy állami aktus keletkezett. Ha nincs olyan megállapítás, az Ügyész átutalja a szituációt a Biztonsági Tanácshoz.

Ha a Tanács nem válaszol 6 hónapon belül, az Ügyész felléphet.

Az utolsó alfejezet a disszertáció második részéből, az **áldozatról és a tanúról** szól. Itt a komparatív módszert alkalmazva azt hangsúlyozom, hogy a nemzetközi büntető-igazságszolgáltatás történetében az áldozatok először avatkozhatnak be az eljárásba és kérhetik az általuk elszenvedett vagyoni, illetve nem vagyoni kár megtérítését. Az *ad-hoc* törvényszékekkel ellentétben – ahol az áldozatok csak tanúként szerepelhettek – a Római Statútum lehetőséget ad arra, hogy az áldozatok ne csak tanúként, hanem a saját nevükben vegyenek részt a perben.

A Római Statútum újdonságainak és problematikus vonatkozásainak elemzése után a **Harmadik Fejezetben** a NBB joggyakorlatával foglalkozom. Itt tehát már nem csupán elméleti kérdésekről van szó, hanem egészen gyakorlati problémákról. Ezt a fejezetet azért illetem a szimbolikus „A Nemzetközi Büntetőbíróság – egy Afrikai Büntetőbíróság?” címmel, mert mind a négy jogeset, amely a NBB elé került, egy-egy afrikai államot érint. Minden esetet részletesen bemutattam, és ahol szükségesnek láttam, néhány személyes javaslatot is tettem. Így tettem, mikor Uganda esetéről írtam, amelyet példaként használtam fel a **saját teóriám (a komplementaritás elvének negatív oldala) szemléltetésére.**

Minden eset, szituáció egy külön kihívás a NBB számára. A Kongói Demokratikus Köztársaságban a gyermek-katona problémák állnak a középpontban, míg a Közép Afrikai Köztársaság a szexuális jellegű bűncselekményeket helyezte az Ügyész figyelmébe. Uganda különös helyzetben van a béke és az igazságszolgáltatás közötti konfliktus miatt, míg Darfur, Szudán pedig azért, mert nem részese a Római Statútumnak, ráadásul egy ország elnöke elleni vádról van szó.

A disszertáció a megfelelő konklúziók levonásával és néhány felülvizsgálati konferencia javaslattal végződik.

Az értekezés kutatási eredményeinek ismertetését így összefoglalása után, megpróbálkoztam azzal, hogy a nemzetközi büntető jogtudományt két új értelmezéssel gazdagítsam ezen a területen.

Először is, a komplementaritás elvének a negatív vonatkozásait vesszem figyelembe és Ugandát ezek alkalmazásának példájaként hozom fel.

Másodszor, ami az agresszió bűncselekményt illeti, egy *de lege ferenda* definíciót javaslok, amelyben rögzített feltétek szerint a Nemzetközi Büntetőbíróság gyakorolni fogja tudni a joghatóságát. A definíció akár az agresszió bűncselekményének a Román vagy a Magyar Büntető Törvénykönyvbe való integrálásra is szolgálhat a jövőben.

Ezen felül disszertációm azon írások közé tartozik nem csak román területen, illetőleg Magyarországon, de külföldön is, amely mind a négy afrikai esettel foglalkozik. A téma annyira aktuális, hogy a doktrínát a kutatásom során alig használhattam forrásként, amikor pedig esélyem nyílt rá, akkor majdnem mindig csak egyik eset került szóba.

Disszertációm könnyen szolgálhat oktatási anyagnak, ahogy azt két éve saját magam használom is már.

IV. A szerző kutatás témakörben készült publikációi

Romania and the International Criminal Court, *Doktori Iskola, Prelegálások V.* Budapest, 2006

The Victims of the Crimes under the Jurisdiction of the International Criminal Court - Some Aspects of Legal Responsibility, *Miskolc Journal of International Law*, Vol. 4. (2007) NO.1.

Crima de agresiune aflată în jurisdicția CPI, (The Crime of Aggression under the Jurisdiction of the ICC, in Romanian), *Gândirea Militară Românească*, No.4(2007)

Necesitatea politică și juridică a înființării Curții Penale Internaționale, (The political and judicial need for an ICC, in Romanian), *Free Law Journal*, No.3, Vol.3 (2007)

A Nemzetközi Büntetőbíróság hatáskörébe tartozó bűncselekmények áldozatai. Jogi felelősség, *Iustum, Aequum, Salutare Journal*, III. 3. (2007)

The Crime of Aggression under the jurisdiction of the ICC, *Romanian Military Thinking Journal* No.3 (2007).

The Victim and the Witness within ICTY and ICC. A Comparative Perspective, *Free Law Journal* Vol.3 No.4 (2007)

Aggression as an Individual Crime, *Collega*, XI, 2-3 (2007)

The International Criminal Court and the Principle of Complementarity, *Iustum, Aequum, Salutare Journal*, 2, (2008)

Genocide and Other Minority Related Issues in Cases before ICC, in Kovács, Péter (ed.), *International Law and Minority Protection/Droit international et protection des minorités*, Tome III, Collection Studia Iuris Gentium Miskolcinsia, Bíbor Kiadó, Budapest, megjelenés alatt

The International Criminal Court: an African Criminal Court?, *Eyes on the ICC*, publikálásra elfogadva (2009)

The International Criminal Court - Historical View, *Free Law Journal*, publikálásra elfogadva

Crima de agresiune – propuneri de lege ferenda, *ProLege*, publikálásra elfogadva